

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Öğretmenlerin Afet Hazırbulunuşluklarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigation of Teachers' Disaster Preparedness in Terms of Different Variables

Mustafa AĞAHAN

Öğr. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, İlk ve Acil Yardım Programı
mustafaagahan@ksu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0001-9586-2292

Ömer DEMİRBİLEK

Öğr. Gör. Dr., Sinop Üniversitesi, Türkeli MYO, Acil Durum ve Afet Yönetimi Programı
odemirbilek@sinop.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-9989-1194

Öz: Afet zararlarını azaltmanın en etkili yöntemi, iyi bir hazırlıktan geçmektedir. Afete karşı hazırbulunuşluk, afet sonrası normale dönüşü hızlandırmaktadır. Özellikle toplumun temel eğitimini veren, değer yargılarının oluşmasında son derece önemli olan öğretmenlerin afete karşı hazırbulunuşlukları kendi açılarından olduğu kadar toplumun afete hazırbulunuşluğunu geliştirmek için de önem taşımaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışma öğretmenlerin afete hazırbulunuşluk düzeylerini ve öğretmenlerin sahip olduğu bireysel özelliklerin afete hazırbulunuşluk durumu ile incelenmesini içermektedir. Çalışma betimsel tarama yöntemi ile yürütülmüştür. Uygulama ve veri toplama açısından ise kesitsel olarak yürütülmüştür. Çalışmada uygun örnekleme yöntemi ile ulaşılabilen ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 289 öğretmenden, kişisel özellikler formu ve Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği ile veri toplanmıştır. Verilerin analizi, IBM SPSS 25.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde frekans, yüzdelik, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Veriler normal dağılım göstermediği için iki farklı grup karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, üç veya daha fazla grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis-H Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin afet hazırbulunuşluğu, ölçeğin toplamından aldıkları puan ortalaması $30,16 \pm 4,38$ (min:13 max:52) ile ortalamanın oldukça üstündedir. Öğretmenlerde Afet Hazırbulunuşluğunun medeni durum, ilk yardım eğitimi alma durumu ve önceden afet eğitimi alma durumu ile anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar afet ve ilk yardım eğitimlerinin afetlere hazırlık için önemli olduğunu ve öğretmenlere yönelik eğitimlerin, afet hazırbulunuşluklarını artırması beklendiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Afet, afet hazırbulunuşluğu, hazırbulunuşluk, öğretmen.

Abstract: The most effective method of minimizing disaster damage is through good preparation. Disaster preparedness accelerates the return to normal after the disaster. Especially the disaster preparedness of teachers, who provide the basic education of the society and are extremely important in the formation of value judgements, is important not only for themselves but also for developing disaster preparedness in the society. This study includes the disaster preparedness levels of teachers and the examination of individual differences of teachers with disaster preparedness. The study was conducted with a descriptive survey method. In terms of application and data collection, it was conducted cross-sectionally. In the study, data were collected from 289 teachers who could be reached by convenient sampling method and who volunteered to participate in the study, with personal characteristics form and Disaster Preparedness Scale. The data were analysed with IBM SPSS 25.0

Geliş Tarihi:21.07.2023

Kabul Tarihi:10.10.2023

Yayın Tarihi:31.12.2023

Atıf: Ağahan, M. & Demirbilek, Ö. (2023). Öğretmenlerin afet hazırbulunuşluklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 735-744. Doi: 10.33437/ksusb.1331189

---

programme. Frequency, percentage, mean, standard deviation was used in the evaluation of the data. Since the data were not normally distributed, Mann-Whitney U test was used for two different group comparisons and Kruskal Wallis-H Test was used for three or more group comparisons. According to the results of the study, the disaster preparedness of the teachers is well above the average with an average score of 30.16±4.38 (min:13 max:52). It was determined that disaster preparedness of teachers differed significantly with marital status, first aid training status and prior disaster training status. These results suggest that disaster and first aid trainings are important for disaster preparedness and trainings for teachers are expected to increase their disaster preparedness.

Keywords: Disaster, Disaster Preparedness, Preparedness, Teacher.

GİRİŞ

Afetler ortaya çıktığı toplumda can ve mal kaybına yol açan, yaşam akışını bozan, toplumun baş etme kapasitesini aşan, doğa veya insan kaynaklı olayların sonuçlarıdır (AFAD, 2014). Farklı alan ve çalışmalarda her ne kadar farklı afet tanımlamaları olsa da; can ve mal kaybı, toplumun gündelik akışını yok etmesi ve toplumun baş etme kapasitesini aşması afetlerin ortak özellikleridir (Demirbilek ve Gökkaya, 2022). Afetler, toplum ve bireylerin kırılganlıklarından kaynaklanabilen olaylardır (IFRC, 2022). Her yıl afetler kaynaklı olarak büyük çaplı can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Afetler, dünya genelinde 1982-2012 yılları arasında 4,4 milyar insanı etkiledi, 1.3 milyon insanın hayatını kaybetmesine neden oldu ve 2 trilyon dolara çıkan maddi kayıplara neden olmuştur (Maurice, 2013: 1612). Özellikle son yıllarda afetlerin ve etkilerinin daha fazla arttığı görülmektedir (CRED, 2021: 1). Yakın zamanda tüm dünyayı etkileyen Covid-19 ve depremler bu durumu daha belirgin bir şekilde ortaya çıkarmıştır (Demirbilek vd., 2022). Afetler birçok bölge ve coğrafyada ortaya çıkmasının yanında bazı ülke ve bölgelerde daha etkili olmaktadır.

Türkiye, afetlerin yaşanma sayısı ve afetlerden etkilenen insan sayısı açısından en üst sıralarda yer alan ülkelerdendir (Demirbilek ve Gökkaya, 2022). Türkiye’de en sık meydana gelen afetler; sel ve depremdir. Ülkede en fazla can kaybına neden olan afet ise depremdir (EM-DAT, 2018). Bunların yanı sıra ülkede dolu, don, çığ, kar, fırtına, heyelan, kaya düşmesi, yıldırım, şiddetli yağış, kuraklık ve sis olmak üzere çok farklı afet türleri gözlemlenmektedir. Ülkede 06.02.2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 aletsel büyüklüğe sahip depremler ise ülke tarihinin en büyük, en fazla can ve mal kaybının yaşandığı afetlerden biri olarak kayıtlara geçmiştir (Demirbilek, 2023). Afetler, her yıl milyonlarca insanı etkilemekte ve toplumların kalkınmalarına büyük zararlar vermektedir (CRED, 2021: 1). Afetlerin yıkıcı etkilerini telafi etmek son derece zordur (Michel, 2007). Afetlerin neden olduğu büyük yıkım ve zararları azaltmak birey ve toplumların afetlere karşı ne kadar hazır olduğuyula ilişkilidir (Fothergill vd., 2005: 414). Afetlere karşı hazırlık hayati önem taşımaya rağmen toplum ve bireylerin bu konuda yeterli çabayı göstermediği açıktır (Neumayer vd., 2014: 8).

Hazırbulunuşluk, afetlerden etkilenmeyi en aza indirebilmek amacıyla birey ve toplumlar açısından afetlere karşı alınması gereken tedbirler bütünüdür. Afetlere karşı toplum ve bireylerin hazırbulunuşluk durumları, afetler sonrası meydana gelebilecek kaybin azaltılmasında son derece önemlidir. (Şentuna ve Çakı, 2020). Dirençli ve afete hazır toplumlar oluşturmak, afetlerle mücadelenin ve zararlarının azaltılmasının anahtarıdır (Thornley vd., 2015). Afete hazırlık veya afet hazırbulunuşluğu, afetler gerçekleşmeden önce afetlerin olası zararlarını azaltmak için yapılan önleyici tedbirler bütünüdür. Afetlere hazırlık kapsamında; müdahale planlarının hazırlanması, eğitim faaliyetleri, tatbikatlar, erken uyarı sistemlerinin kurulması ve öğretilmesi, gerekli ekipman ve malzeme stoğu, toplumun bilgi ve bilincinin yükseltilmesine yönelik faaliyetlerdir. Afete karşı hazırlıkta aile ölçeğinde yapılması gereken faaliyet ise aile afet ve acil durum planı, afet çantası, yiyecek ve içecek stoğu olarak sıralanabilir (Tierney vd., 2001).

Afetlere hazırlık, toplumların eğilimi ve özelliklerinden etkilenen bir durumdur. Toplumların eğilimi ve özellikleri ise o toplumdaki eğitim sistemi ve eğitimcileri ile son derecede ilişkilidir. Özellikle insanların eğitim süreçlerinde karşılaştığı, eğitim aldığı öğretmenler, o kişilerin hayatında olumlu veya olumsuz etkiye sahip olmaktadır. Hatta öğretmenlerin öğrencilerin üzerinde oluşturduğu davranış veya anlayış değişiklikleri bir ömür sürebilmektedir (Tatar, 2010). Dolayısıyla öğretmenlerin afet hazırbulunuşluğunun belirlenmesine, yükseltilmesine yönelik faaliyetlerin düzenlenmesi gibi çalışmalar doğrudan toplumun afet hazırbulunuşluğunu arttırmaya katkı sağlayabilir. Buna rağmen literatürde yer

alan birçok çalışma öğretmenlerin; afet bilgi düzeyi, afet bilinci, afet farkındalığı ve afet okuryazarlığı konularına odaklandığını göstermektedir. Bu durum öğretmenlerin afet hazırbulunuşluklarının ölçülmesinin, afet hazırbulunuşluklarının hangi özelliklerine göre farklılaştığının belirlenmesinin önemini arttırmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin afet hazırbulunuşluklarının ölçülmesi ve afet hazırbulunuşluklarının çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu kapsamda araştırmada aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır.

1. Öğretmenlerin afet hazırbulunuşluk düzeyi nedir?
2. Öğretmenlerin afet hazırbulunuşluk düzeyi hangi bireysel özelliklere göre farklılaşmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın amacı ve deseni

Bu çalışma farklı eğitim-öğretim seviyelerinde görev yapan öğretmenlerin afete hazırbulunuşluk düzeylerini ve öğretmenlerin sahip olduğu bireysel farklılıkların afete hazırbulunuşluk durumu ile incelenmesini içermektedir. Bu doğrultuda bu araştırmada nicel araştırma yöntemi kapsamında yer alan, betimsel tarama şeklinde yürütülmüştür. Tarama araştırmaları diğer araştırmalara nispeten daha büyük örneklemle yürütülen ve belirli bir inanç, değer, algı veya tutum gibi özelliklerin belirlendiği araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2019). Çalışma belirli bir zaman içerisinde ve tek bir ölçüm ile yapıldığı için kesitsel olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Türkiye’de, Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı okullarda görev yapan öğretmenler, örnekleme ise evrenin içerisinde yer alan ve çalışmaya katılım için gönüllü olan öğretmenler oluşturmaktadır. Türkiye’de MEB’e bağlı görev yapan yaklaşık 1.2 milyondan öğretmen bulunmaktadır (Anadolu Ajansı 2022). Örnekleme yöntemi olarak tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi araştırmacılara para, zaman ve enerji tasarrufu sağlayan ve en araştırmacılar tarafından en sık tercih edilen örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2019). Çalışma kapsamında ulaşılabilen, çalışmaya katılmaya gönüllü öğretmenlerden veri toplanmıştır. Çalışmada dahil edilme kriteri olarak; MEB’e bağlı okullarda görev yapmak, çalışmaya katılıma gönüllü olmak şartları aranmıştır. Çalışma araştırmacıların doğrudan ulaşma imkânı olduğu Kahramanmaraş, Çanakkale ve Sinop şehirlerinde görev yapan öğretmenlerden gönüllü olanlara uygulanmıştır. Bu doğrultuda dahil edilme kriterlerini sağlayan 289 öğretmenden veri toplanmıştır. Ulaşılan örneklem büyüklüğünün evreni temsil için yeterli olup olmadığı örneklem büyüklüğü hesaplama sisteminden hesaplanmıştır. %5 hata payı, %90 güven aralığı ve 1.2 milyon büyüklüğünde evren için gerekli örneklemin 271 olduğu belirlenmiştir. Bu veri çalışmada ulaşılan örneklemin evreni temsil için yeterli olduğunu göstermektedir (Raosoft, 2023).

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplamak amacı ile iki farklı kısımdan oluşan veri toplama aracı oluşturulmuştur. Veri toplama aracının ilk kısmını kişisel özellikler formu, ikinci kısmını ise Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği oluşturmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu: Veri toplama aracının ilk kısmını oluşturan kişisel bilgi formu, çalışmaya katılan öğretmenlerin yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durumu vb. tanımlayıcı sorular ve çalışmaya katılan öğretmenlerin afetlerle ilişkili durumlarını sorgulayan, 11 maddeden oluşan kapalı uçlu soruların bulunduğu bir formdur. Formda yer alan maddelere örnek olarak; Kronik hastalığınız/engeliniz var mı? Daha önce afet yaşadınız mı? Daha önce afet eğitimi aldınız mı? soruları verilebilir.

Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği: Şentuna ve Çakı (2020) tarafından geliştirilen Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği 4 boyut 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Afet Fiziksel Koruma, Afet Planlama, Afet Yardım, Afet Uyarı Sistemleri olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı araştırmacılar tarafından 0,82 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada da benzer olarak toplam ölçek Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,82 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı afet fiziksel korunma boyutu için 0,63, afet planlama boyutu için 0,84, afet

yardım boyutu için 0,64 ve afet uyarı ve sinyaller boyutu için 0,58 olarak belirlenmiştir. Ölçek 4'lü bir yapıda tasarlanmıştır. Kesinlikle evet (4), kesinlikle hayır (0) şeklinde belirtilmiştir. Ölçekte yer alan maddelere örnek olarak; 1. Afet durumunda ihtiyaç duyacağınız malzemeleri içeren afet çantanız mevcut mu? 6. Afet durumunda aile üyesinin birbirinden kopma ihtimaline karşı ortak bir buluşma yeri belirlediniz mi? 13. Doğal afet uyarı sinyallerinden hangilerinin ne anlama geldiğini ailenizde herkes biliyor mu? Örnek olarak verilebilir (Şentuna ve Çakı, 2020).

Verilerin Toplanması

Çalışmada örnekleme ulaşmada okul ziyaretleri gerçekleştirilmiş ve dahil edilme kriterlerine uyan öğretmenlere ölçme araçları uygulanmıştır. Çalışma kapsamındaki veriler, araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Katılımcıların veri toplama ile ilgili soruları yanıtlanmıştır. Veriler 18.07.2023-20.07.2023 tarihleri arasında toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi, IBM SPSS 25.0 paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistikler olan frekans, yüzdeler, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Bu kapsamda katılımcı öğretmenlerin yaş, eğitim, cinsiyet, gelir durumu ve eğitim seviyesi ile ilgili sonuçlar bulgulara sunulmuştur. Verilerin normal dağılıma uygunluğu testleri ve çarpıklık, basıklık değerleri ile değerlendirilmiştir. Verilerin çarpıklık basıklık değerleri ± 2 değerini sağlamadığı için verilerin normal dağılım göstermediği kabul edilmiştir (Can, 2019). Veriler normal dağılım göstermediği için iki farklı grup karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, üç veya daha fazla grup karşılaştırmalarında Kruskal Wallis-H Testi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada veri toplamak için kullanılan Afet Hazırbulunuşluk Ölçeğinin kullanımı için yazarlardan e-posta yoluyla izin alınmıştır. Araştırmanın örnekleme uygulamasının yapılabilmesi için ise Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulundan 17.07.2023 tarihli, 227260 sayılı izin alınmıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Bu çalışmanın ilk kısıtlılığı örneklemin büyüklüğüdür. Benzer çalışmaların daha büyük örneklemlere uygulanması konunun açıklanmasına katkı sunacaktır. Çalışmanın Türkiye'de, MEB'e bağlı okullarda gerçekleştirilmesi ise yeterli kültür ve inanç farklılıklarına ulaşılamaması yönünden diğer bir kısıttır. Benzer çalışmalar farklı bölge ve kültürlerde uygulanarak farklılıklar ortaya çıkarılabilir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ile bu bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin kişisel özelliklerine ait veriler incelendiğinde çalışmaya 24-65 yaşları arasında 289 öğretmen katılmıştır. Katılımcıların çoğunluğunu %29,1 ile 39-45 yaş arası öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %52,9'u erkek, %81,3'ü evli, %87,2'si lisans mezunu, %76,8'i çocuk sahibi, %11,1'i kronik bir hastalığa sahip, %38,1'i daha önce afet yaşamış, %66,8'i ise daha önce afetlerle ilgili bir eğitim almıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların kişisel özelliklerine ilişkin dağılımlar

Özellikler	Gruplar	Sayı	%
Yaş	18-24	1	0,3
	25-31	47	16,3
	32-38	74	25,6
	39-45	84	29,1
	46 ve üzeri	83	28,7
Cinsiyet	Kadın	136	47,1
	Erkek	153	52,9

Medeni Durum	Evli	235	81,3
	Bekar	54	18,7
Eğitim Düzeyi	Ön lisans	4	1,4
	Lisans	252	87,2
	Yüksek Lisans	32	11,1
	Doktora	1	0,3
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Evet	222	76,8
	Hayır	67	23,2
Ekonomik Durum Algısı	Düşük	52	18,0
	Orta	232	80,3
	Yüksek	5	1,7
Kronik Hastalık/Engelli Olma Durumu	Evet	32	11,1
	Hayır	257	88,9
Daha Önce Afet Yaşama Durumu	Evet	110	38,1
	Hayır	179	61,9
Afetlerle İlgili Eğitim Alma Durumu	Evet	193	66,8
	Hayır	96	33,2

Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği ve alt boyutlarından katılımcıların aldığı ortalama puan Tablo 2’de verilmiştir. Katılımcıların Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği toplamından aldıkları puan ortalaması 30,16±4,38 (min:13 max:52) olarak tespit edilmiştir. Toplam ölçekten elde edilen puan ortalamasının üstündedir. Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği alt boyutlarından alınan puanlar incelendiğinde Afet Fiziksel Koruma boyutu ortalama puanı 11,14±1,91 (min:5 max:20), Afet Planlama boyutu ortalama puanı 6,57±1,55 (min:3 max:12), Afet yardım boyutundan 8,07±1,41 (min:3 max:12), Afet uyarı ve sinyaller boyutundan 4,36±0,91 (min:2 max:8) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Afet hazırbulunuşluk ölçeği ve alt boyutları puan ortalamaları

	n	Min	Max	$\bar{x}$	s.s
AHBÖ*	289	13,00	52,00	30,16	4,38
Toplam					
1. Afet Fiziksel Koruma	289	5,00	20,00	11,14	1,91
2. Afet Planlama	289	3,00	12,00	6,57	1,55
3. Afet Yardım	289	3,00	12,00	8,07	1,41
4. Afet Uyarı ve Sinyaller	289	2,00	8,00	4,36	,91

AHBÖ: Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği

Çalışmada yapılan Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre öğretmenlerin cinsiyet, çocuk durumu ve kronik hastalık durumu afete hazırbulunuşluk ve alt boyutları açısından anlamlı farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). Bununla birlikte öğretmenlerin medeni durumu, ölçeğin alt boyutlarından afet fiziksel korunma, afet yardım ve afet uyarı sinyaller boyutu ile; önceden afet yaşama durumu ise toplam ölçek ve afet fiziksel korunma, afet planlama, afet yardım boyutları ile anlamlı olarak farklılaşmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 3).

Tablo 3’te yer alan sonuçlar incelendiğinde, öğretmenlerin medeni durumlarının afete hazırbulunuşluk ölçeği toplamından ($U=5197,00$ $p<0,05$) ve alt boyutlarından olan afet planlama boyutu ($U: 5050,50$ $p<0,05$) ile; Önceden Afet Eğitimi Alma Durumu, toplam ölçek ($U: 6707,50$ $p<0,05$), afet fiziksel korunma ($U: 7057,50$ $p<0,05$), afet planlama ($U: 7974,00$ $p<0,05$), afet yardım ($U: 7281,50$ $p<0,05$) boyutları ile; Önceden Afet Yaşama Durumu ise ölçeğin alt boyutlarından Afet Uyarı ve Sinyaller ($U: 8432,00$ $p<0,05$) ile anlamlı olarak farklılaşmıştır (Tablo 3).

Bu verilere göre evli öğretmenlerin, afet hazır bulunuşluğu ve afet planlamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Önceden afet eğitimi alma durumuna göre veriler incelendiğinde, önceden afet eğitimi alanların; afet hazırbulunuşluğu, afet fiziksel korunması, afet planlaması, afet yardımını önceden afet eğitimi almayanlardan yüksektir. Önceden afet yaşama durumuna göre veriler incelendiğinde ise

önceden afet yaşayan öğretmenlerin, Afet uyarı ve sinyaller bilgisi afet yaşamayan öğretmen katılımcılardan yüksektir.

Tablo 3. Afet hazırbulunuşluk ve alt boyutlarının bireysel özelliklere ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Özellik	Grup	n	Toplam Ölçek		1. Afet Fiziksel Korunma	2. Afet Planlama		3. Afet Yardım		4. Afet Uyarı ve Sinyaller		
			Sıra ort.	Sıra top.	Sıra ort.	Sıra top.	Sıra ort.	Sıra top.	Sıra ort.	Sıra top.	Sıra ort.	Sıra top.
Medeni Durum	Bekar	54	123,74	6682,00	133,32	7199,50	121,03	6535,50	128,86	6958,50	144,47	7801,50
	Evli	235	149,89	35223,00	147,68	34705,50	150,51	35369,50	148,71	34946,50	145,12	34103,50
			U: 5197,00		U: 5714,50		U: 5050,50		U: 5473,50		U: 6316,50	
			p: ,038		p: ,244		p: ,011		p: ,104		p: ,955	
Cinsiyet	Kadın	136	145,35	19768,00	149,94	20391,50	145,53	19792,50	140,09	19052,00	138,25	18802,00
	Erkek	153	144,69	22137,00	140,61	21513,50	144,53	22112,50	149,37	22853,00	151,00	23103,00
			U: 10356,00		U: 9732,50		U: 10331,50		U: 9736,00		U: 9486,00	
			p: ,946		p: ,333		p: ,912		p: ,330		p: ,154	
Çocuk Durumu	Evet var.	222	146,41	32504,00	146,67	32560,00	148,74	33020,00	145,13	32218,50	140,22	31129,00
	Hayır yok.	67	140,31	9401,00	139,48	9345,00	132,61	8885,00	144,57	9686,50	160,84	10776,00
			U: 7123,00		U: 7067,00		U: 6607,00		U: 7408,50		U: 6376,00	
			p: ,599		p: ,528		p: ,132		p: ,961		p: ,051	
Kronik Hastalık Durumu	Evet var.	32	122,97	3935,00	129,67	4149,50	129,89	4156,50	137,70	4406,50	129,03	4129,00
	Hayır yok.	257	147,74	37970,00	146,91	37755,50	146,88	37748,50	145,91	37498,50	146,99	37776,00
			U: 3407,00		U: 3621,50		U: 3628,50		U: 3878,50		U: 3601,00	
			p: ,113		p: ,261		p: ,238		p: ,588		p: ,207	
Önceden Afet Eğitimi Alma Durumu	Evet aldım.	193	158,25	30541,50	156,43	30191,50	151,68	29275,00	155,27	29967,50	151,10	29162,50
	Hayır almadım.	96	118,37	11363,50	122,02	11713,50	131,56	12630,00	124,35	11937,50	132,73	12742,50
			U: 6707,50		U: 7057,50		U: 7974,00		U: 7281,50		U: 8086,50	
			p: <,001		p: <,001		p: ,036		p: ,002		p: ,053	
Önceden Afet Yaşama Durumu	Evet yaşadı m.	110	154,62	17008,50	150,79	16587,00	152,23	16745,50	150,83	16591,50	157,85	17363,00
	Hayır yaşam adım.	179	139,09	24896,50	141,44	25318,00	140,56	25159,50	141,42	25313,50	137,11	24542,00
			U: 8786,50		U: 9208,00		U: 9049,50		U: 9203,50		U: 8432,00	
			p: ,124		p: ,345		p: ,210		p: ,336		p: ,024	

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin afet hazırbulunuşluklarının ve alt boyutlar olan afet fiziksel korunma, afet planlama, afet yardım, afet uyarı ve sinyaller; yaş durumlarına, eğitim seviyesine, gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı belirlenmiştir (p>0,05). Bulgular incelendiğinde, bireylerin yaşının küçük veya büyük olmasının; eğitim seviyesinin yüksek veya düşük olmasının, gelir durumunun yüksek veya düşük olmasının afete hazırbulunuşluğu farklılaştırmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4. Afet hazırbulunuşluk ve alt boyutlarının bireysel özelliklere ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları

Gruplar	n	Toplam Ölçek	1. Afet Fiziksel Korunma	2. Afet Planlama	3. Afet Yardım	4. Afet Uyarı ve Sinyaller	
		Sıra ort.	Sıra ort.	Sıra ort.	Sıra ort.	Sıra ort.	
Yaş Durumu	18-24	1	81,50	66,50	107,00	62,00	219,00
	25-31	47	160,79	149,52	146,02	163,45	165,26
	32-38	74	141,19	144,70	144,11	148,52	130,68
	39-45	84	146,83	143,96	158,92	131,87	147,21
	46 ve üzeri	83	138,37	144,70	131,58	145,70	143,16
			KW: 2,991	KW: 1,081	KW: 5,545	KW: 5,863	KW: 7,060
		df: 4	df: 4	df: 4	df: 4	df: 4	
		p: ,559	p: ,897	p: ,236	p: ,210	p: ,133	
Eğitim Durumu	Ön lisans	4	103,75	109,25	130,88	94,75	161,25
	Lisans	252	146,03	147,60	143,18	146,32	144,99
	Yüksek Lisans	32	144,80	131,42	162,31	143,50	144,33
	Doktora	1	56,00	66,50	107,00	62,00	103,50
			KW: 2,162	KW: 2,825	KW: 2,144	KW: 2,677	KW: ,485
		df: 3	df: 3	df: 3	df: 3	df: 3	
		p: ,539	p: ,419	p: ,543	p: ,444	p: ,922	
Gelir Durumu	Düşük	52	129,11	136,06	130,49	126,85	141,53
	Orta	232	147,33	145,21	147,44	148,23	146,36
	Yüksek	5	202,00	228,10	182,70	183,90	117,80
			KW: 4,418	KW: 5,790	KW: 3,288	KW: 4,150	KW: ,827
		df: 2	df: 2	df: 2	df: 2	df: 2	
		p: ,110	p: ,055	p: ,193	p: ,126	p: ,661	

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Afetler, büyük yıkım ve zararlara yol açmadan önce etkili bir hazırlık süreci geçirilmesi oluşabilecek zararın azaltılması adına önem taşımaktadır. Hazırlığın değerinin ve afetlerin zararlarını azaltılmasındaki etkisi açık olmasına rağmen, bazı toplum ve bireylerin afetlere hazırlık konusunda harekete geçmediği ve afetlerden korunma konusunu yeterince önemsemediği açıktır. Birey ve toplumlarda güvenlik ve tedbir davranışının varlığı, gelişimi ve yaygınlığı; psikolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve dini olarak birçok açıdan etkilenebilmektedir. Bundan dolayı afete hazırlık veya hazırbulunuşluk durumunun değerlendirilmesi kapsamlı çalışmalar gerektirebilir. Bununla birlikte insanların anlayış ve davranışlarının gelişiminde aldıkları eğitim ve eğiticilerin etkisi açık olduğu için, öğretmenlerin afete hazırbulunuşluk düzeyini ve afete hazırbulunuşluk düzeyinin hangi özelliklerine göre farklılaştığını belirlemek sadece öğretmenler açısından değil, konunun açıklanması için de önem taşımaktadır. Öğretmenlerin afet hazırbulunuşluk durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanan bu çalışmaya çoğunluğu; 39-45 yaş aralığında, erkek, evli, lisans mezunu, çocuk sahibi bireyler katılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı daha önce herhangi bir afet eğitimi almıştır.

Çalışmada, öğretmenlerin afet hazırbulunuşluk ölçeğinden aldıkları puanın ortalamasının üzerinde (30,16±4,38 min:13 max:52) olduğu belirlenmiştir. Bu bulguyla ilişkili olarak literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde; Çiftçi Baykal vd. (2023) tarafından hemşirelik ve ebelik eğitimi alan üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada öğrencilerin Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği puan ortalaması 29,02±5,63, Tercan (2022) tarafından yapılan çalışmada aynı ölçekten katılımcıların puan ortalaması 31.83±4,89 olarak tespit edilmiştir. Kaya, Öztürk ve Türk (2023) ve Günay ve Ünal (2023) tarafından yapılan çalışmada ise aynı ölçekten bireylerin afet hazırbulunuşluk puanı katılımcıların orta düzeyde afet hazırbulunuşluğuna sahip olduğu göstermiştir. Literatürde yer alan çalışmaların bulguları incelendiğinde, bu çalışma ile uyumlu ve benzer olduğu görülmektedir. Farklı örneklerde yapılmasına rağmen benzer sonuçlar gösteren bu çalışmalar, toplumun afet hazırlığının genel olarak

orta düzeyde olduğunu işaret edebilir. Yapılacak bilgilendirici ve eğitici faaliyetlerle toplumun genelinde afet hazırlığının artırılması önem taşımaktadır.

Öğretmenlerin bu çalışmada afet hazırbulunuşluk ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar incelendiğinde, Afet Fiziksel Koruma boyutu ortalama puanı $11,14 \pm 1,91$ (min:5 max:20), Afet Planlama boyutu ortalama puanı $6,57 \pm 1,55$ (min:3 max:12), Afet yardım boyutundan $8,07 \pm 1,41$ (min:3 max:12), Afet uyarı ve sinyaller boyutundan $4,36 \pm 0,91$ (min:2 max:8) olarak tespit edilmiştir. Bu bulguyla ilişkili olarak literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, Çiftçi Baykal vd. (2023) ve Tercan (2022) yaptıkları çalışmada bu çalışmalara benzer ve uyumlu sonuçlar elde etmişlerdir. Bu çalışma ve literatürde yer alan diğer araştırmalar öğretmenlerin; Afet Fiziksel Koruma, Afet Planlama, Afet Yardım, Afet Uyarı ve Sinyaller konularında ortalama bir hazırlık seviyesi ve bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre, öğretmenlerin cinsiyet, çocuk durumu, kronik hastalık durumu ve önceden afet yaşama durumu, afet hazırbulunuşluk ve alt boyutları açısından anlamlı farklılık göstermemiştir. Literatürde yer alan çalışmalardan Günay ve Ünal (2023), Tercan (2022) bu çalışmanın bulgularına benzer olarak cinsiyet ve daha önceden afet yaşama değişkenleriyle toplam ölçek puanı arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını belirlemişlerdir. Çiftçi Baykal vd. (2023)'de benzer olarak; cinsiyet, yaş, afet yaşama durumunun afet hazırbulunuşluğunu anlamlı olarak farklılaştırmadığını tespit etmiştir. Bununla birlikte Kaya vd. (2023) cinsiyetin ve medeni durumun afet hazırbulunuşluğu anlamlı olarak farklılaştırdığını belirtmiştir. Aynı ölçekle aynı değişkenlere ilişkin olarak literatürde bu çalışmaya benzer ve uyumlu sonuçlar olmasının yanında, bu çalışmanın bulgularının aksine verilerde bulunmaktadır. Bu çalışmalarda ortaya çıkan sonucun farklılaşmasına çalışmalarda ulaşılan örneklem, veri toplama yöntemi, veri toplama araçlarının farklılığı neden olmuş olabilir. Bu durum afet hazırlık çalışmaları yürütülürken her bir örnekleme aynı çalışmanın uygulanmaması, örneklemin özelliklerine uygun olarak eğitim ve bilinçlendirme yapılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmada yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları medeni durum, önceden afet eğitimi alma durumunun afet hazırbulunuşluğu anlamlı olarak farklılaştırdığını ortaya koymuştur. Literatürde yer alan benzer araştırmalar incelendiğinde bu araştırma ile aynı doğrultuda ve benzer sonuçların elde edildiği belirlenmiştir (Çiftçi Baykal vd., 2023; Tercan, 2022). Bu bulgular verilen afet eğitimlerinin etkinliğini göstermekle birlikte önemini de açıkça ortaya koymuştur. Farklı örneklemlerde yer alan kişilerde eğitim, afete hazırbulunuşluğu arttırmış olduğu söylenebilir. Bu sonucun diğer verilerle birlikte ele alınarak toplumun bütün kesimlerine ancak her kesime kendi içerisinde özel afet hazırlık eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Bu çalışmanın son bulgusu olarak Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, öğretmenlerin afet hazırbulunuşlukları yaş durumlarına, eğitim seviyesine, gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara ilişkin olarak Tercan (2022) yaptığı çalışmada afet hazırbulunuşluğun yaş grubuna göre farklılaştığını belirlemiştir. Sonuçlarda ulaşılan bu farklılıklar bu çalışmanın bütün özellikleri benzer bir grup olan öğretmenlerde, diğer çalışmanın ise toplumun genelinden, farklı özelliklere sahip bireylerden oluşmasından kaynaklanabilir. Bu araştırmanın sonuçlarına benzer olarak farklı seviyelerde eğitim gören öğrencilerle yapılan çalışmalarda üst sınıflarda olan öğrencilerin afet hazırbulunuşluğunda anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir (Çiftçi Baykal vd., 2023; Günay ve Ünal, 2023). Bununla birlikte Tercan (2022) ve Ünal vd. (2022) tarafından yapılan çalışmalarda eğitim düzeyinin afet hazırbulunuşluğu anlamlı olarak farklılaştırdığı belirlenmiştir. Literatürde bulunan bu farklı sonuçlar temel olarak iki farklı sebebe bağlamak mümkün olabilir. İlk olarak eğitimin afet hazır bulunuşluğu farklılaştırmaması, ülkemizde farklı seviyelerde afet eğitiminin artmaması ve farklılaşmamasının sonucu olabilir. Bununla birlikte eğitimin afet hazırbulunuşluğu farklılaştırması ise; bireylerin araştırma ve öğrenme yeteneğinin artmasına paralel olarak gerçekleşen bilgi artışının sonucu olabilir. Gelir durumunun afet hazırbulunuşluğu farklılaştırmasına ilişkin olarak Tercan (2022) afet hazırbulunuşluğu farklılaştırmadığını; Kaya vd. (2023) ise gelir durumunun afet hazırbulunuşluğu anlamlı olarak farklılaştırdığını belirtmişlerdir. Gelir durumuna ilişkin çalışmalarda elde edilen farklı sonuçlar belirtilen çalışmaların hepsinin birbirinden farklı örneklemlerde olmasından dolayı kaynaklanmış olabilir. Özellikle bu çalışmada örneklem olarak belirlenen öğretmenlerin gelir durumunun birbirine çok yakın olması buna neden olmuş olabilir. Ancak

farklı örneklerdeki gelir durumunda büyük farklılıkların olması afete hazırbulunuşluğu, koruyucu önlemler alınmasını ve tedbir davranışını arttırması beklenen bir durumdur.

Öğretmenlerin hazırbulunuşluklarının farklı değişkenler açısından incelenmesini içeren bu çalışma birtakım sınırlılıklara sahiptir. Çalışmanın kesitsel olarak, belirli bir meslek grubunda ve küçük bir örnekleme içermesi bu çalışmanın sınırlılıklarıdır. Bu konu ile ilgili gelecekte yapılacak çalışmaların daha büyük bir örnekleme kapsamı, toplumun farklı kesimlerini içermesi, boylamsal olarak yürütülmesi ve farklı ölçme araçlarının da kullanılması konunun açıklanmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın sonucunda afet hazırbulunuşluğu arttırmak için afet, afet bilinci, afet hazırlık vb. eğitimlerin toplumun tamamına ancak farklı şekillerde uygulanmasının gerektiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

AFAD (2014). *Afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Başbakanlık AFAD Yayınları.

Anadolu Ajansı (2022, 22 Kasım). *Türkiye'de 19 milyonu aşkın öğrencinin eğitimi için 1 milyon 200 bin öğretmen görev yapıyor*. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/turkiyede-19-milyonu-askin-ogrencinin-egitimi-icin-1-milyon-200-bin-ogretmen-gorev-yapiyor/2744878>.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara, <https://doi.org/10.14527/9789944919289>.

Can, A. (2019). *SPSS ile bilimsel araştırma süresince nicel veri analizi*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara. <https://doi.org/10.14527/9786053644484>.

CRED (2021). Disaster1 Issue No. 62 Year in Review 2020 Global Trends and Perspectives. Erişim tarihi: 20.07.2023 Erişim adresi: <https://reliefweb.int/report/world/cred-crunch-newsletter-issue-no-62-may-2021-disaster-year-review-2020-global-trends-and>.

Çiftçi Baykal, D., Kardaş Özdemir, F. & Beydağ, K. (2023). Hemşirelik ve ebellek eğitimi alan üniversite öğrencilerinin afete hazırbulunuşluğu ve etkileyen faktörler. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 12(3), 401–411.

Demirbilek, Ö. (2023). *Büyük Kahramanmaraş depremi sonrası afet yönetimi sürecinin değerlendirilmesi ve gelecek için çözüm önerileri*. İçinde M. Öztürk ve M. Kırca (Eds.), Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler (ss. 183–194). Özgür Yayınları.

Demirbilek, Ö. & Gökkaya, E. (2022). Acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinde afetlere hazırlık durumları ile psikolojik sağlamlık durumlarının ilişkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 617–624. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1001225>.

Demirbilek, Ö., Aksoy, Ş. & Ulutaşdemir, N. (2022). COVID-19 Salgın Döneminde Hastalara Yönelik Fedakârlık Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(4), 1428–1434. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1180383>.

EM-DAT (2018). EM-DAT Atlası- Türkiye. Erişim tarihi: 05.07.2023 Erişim adresi: https://www.emdat.be/emdat_atlas/sub_html_pages/sub_html_TUR.html.

Fothergill, A., Palumbo, M. V., Rambur, B., Reinier, K. & McIntosh, B. (2005). the volunteer potential of inactive nurses for disaster preparedness. *Public Health Nursing*, 22(5), 414–421. <https://doi.org/10.1111/j.0737-1209.2005.220506.x>.

Günay, B. & Ünal, F. (2023). *Lise öğrencilerinin afet hazırbulunuşluk düzeyleri*. [Bildiri sunumu]. Eurasia International Congress of Language, History and Culture. İksad Yayıncılık, Şanlıurfa. https://www.euroasiacongress.org/_files/ugd/614b1f_a1baac1fa83040e19c0d1bcc16688feb.pdf#page=11.

IFRC (2022). *What is a Disaster?* | IFRC. Erişim tarihi: 18 02 2023. Erişim adresi: <https://www.ifrc.org/our-work/disasters-climate-and-crises/what-disaster#:~:text=Disasters%20are%20serious%20disruptions%20to,cope%20using%20its%20own%20resources>.

Kaya, S., Öztürk, M. & Türk, A. (2023). *Yükseköğrenim düzeyine sahip bireylerde depreme hazırbulunuşluğu etkileyen sosyodemografik faktörler [Bildiri sunumu]*. 5th International Congress on Multidisciplinary Social Sciences (ss. 197–204). Ankara: BIDGE Yayınları.

Maurice, J. (2013). *Mitigating disasters—a promising start*. *The Lancet*, 381(9878), 1611–1613. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61008-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61008-9).

Michel, L. M. (2007). *Personal responsibility and volunteering after a natural disaster: The case of Hurricane Katrina*. *Sociological Spectrum*, 27(6), 633–652.

Neumayer, E., Plümper, T. & Barthel, F. (2014). The political economy of natural disaster damage. *Global Environmental Change*, 24, 8–19. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.03.011>.

Raosoft (2023, 31 Ağustos). Sample size calculator. <http://www.raosoft.com/samplesize.html>.

Şentuna, B. & Çakı, F. (2020). Balıkesir örneğinde bir ölçek geliştirme çalışması: Afet hazırbulunuşluk ölçeği. *İdealkent*, 11(31), 1959-1983. <https://doi.org/10.31198/idealkent.728896>.

Tatar, M. (2010). Öğretmen beklentisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2).

Tercan, B. (2022). Afete dirençlilikte bireylerin afetlere hazırlığının incelenmesi: Erzincan ili örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 261–269. <https://doi.org/10.35341/afet.1063790>.

Thornley, L., Ball, J., Signal, L., Lawson-Te Aho, K. & Rawson, E. (2015). Building community resilience: Learning from the canterbury earthquakes. *Kötütui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 10(1), 23–35. <https://doi.org/10.1080/1177083X.2014.934846>

Tierney, K. J., Lindell, M. K. & Perry, Ronald,W. (2001). *Facing the unexpected: Disaster preparedness and response in the United States*. Washington, D.C.: The National Academies Press.

Ünal, S., Ada, M., Gönen, T. ve Yıldırım, H. (2022). Uşak ilinin afet farkındalığı ve afete karşı hazırlık durum araştırması. *Uşak Üniversitesi Fen ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 6(2), 113–125. <https://doi.org/10.47137/usufedbid.1191514>.